

LINGÜÍSTICA APLICADA A LA TRADUCCIÓ

CURS 1999 - 2000

Primer cicle. Troncal. 6 crèdits: 3T, 3P

Profs. M. Teresa Espinal (K2003; tercsa.espinal@uab.es)

Joaquim Llisterri (K2004; joaquim.llisterri@uab.es)

DESCRIPCIÓ GENERAL, OBJECTIUS I REQUISITS PREVIS

Atès el fet que l'objecte d'estudi de la lingüística és el llenguatge i que la traducció és bàsicament una operació lingüística, l'objectiu fonamental d'aquest curs és donar una formació lingüística bàsica als futurs professionals de la Traducció i de la Interpretació.

S'estudiaran els conceptes fonamentals de la teoria del llenguatge i de l'anàlisi de l'estructura de les llengües, i els fonaments lingüístics del procés de traducció. Més específicament, hom estudiarà com és el llenguatge humà, quina és la seva naturalesa específica (a diferència dels llenguatges animals, llenguatges formals o altres sistemes de signes), i quins són els trets essencials de l'estructura de les llengües naturals. També es tractarà de l'anàlisi dels missatges verbals, especialment la forma i el significat de les unitats lingüístiques, el procés d'interpretació d'enunciats, i el procés de comunicació de missatges verbals.

TEMARI

1. Naturalesa del llenguatge humà i la construcció de la teoria del llenguatge

Universalitat i diversitat del llenguatge. Especificitat biològica del llenguatge humà. La comunicació lingüística. Les funcions del llenguatge. El llenguatge humà com a sistema de signes. El signe lingüístic. Relacions d'oposició: paradigmàtiques i sintagmàtiques. La doble articulació del llenguatge humà. Nivells i operacions de l'anàlisi lingüística. Llenguatge i pensament: valoració de la hipòtesi de la relativitat lingüística. Llenguatge com a vehicle cultural en el camp de la traducció. El llenguatge humà com a sistema de coneixement. Llenguatge: activitat i forma. Gramàtica generativa i l'argument de la creativitat. L'adquisició del llenguatge. Gramàtica universal i gramàtica particular. L'organització de la gramàtica. Les famílies lingüístiques i els criteris de classificació. Tipologia lingüística i universals lingüístics.

2. L'estructura fonètica i l'estructura fonològica

Llengua oral i llengua escrita. Sistemes de representació gràfica de la llengua. Les relacions entre sons i grafies. La transcripció fonètica: els alfabetos fonètics. La producció i la percepció dels sons. Caracterització articulatòria, acústica i perceptiva dels sons de la parla. Els elements suprasegmentals. Les unitats de l'anàlisi fonològica: fonemes i trets distintius. Les classes naturals. Els processos fonològics. L'estructura sil·làbica. L'estructura mètrica.

3. L'estructura morfològica i l'estructura lèxica

El concepte de mot. Morfema, morf, al·lomorf i morfema zero. Processos morfològics: flexió, derivació i composició. Les tipologies morfològiques i criteris per a establir-les. Llengües aïllants, aglutinants, fusionals i simbòliques. Llengües analítiques, sintètiques i polisintètiques. Lèxic, lexicò i diccionari. Lèxic i gramàtica.

4. L'estructura sintàctica

L'oració. L'estructura sintàctica com a estructura jeràrquica. La noció de constituent immediat. Ordre lineal i ordre estructural. Ambigüitat estructural. Categories i funcions. Categories sintàctiques: sintagmes o frases. Categories lèxiques: les parts de l'oració. Categories funcionals: temps, concordança, aspecte, negació, mode, gènere i nombre. Les funcions sintàctiques. Anàlisi en constituents i dependències. Arguments, adjunts i disjunts. Processos sintàctics i la noció de transformació. Ordre bàsic dels constituents de l'oració. Tipologia sintàctica. Tema i rema: passiva, dislocació, interrogació i focalització. L'oració composta.

5. L'estructura semàntica

El significat estrictament lingüístic i la interpretació d'enunciats. L'estructura del significat: significat del mot i significat de l'oració. La composicionalitat del significat. Estructura semàntica i estructura sintàctica. Relacions estructurals: relacions temàtiques o de predicació; relacions de modificació i de quantificació. Contingut proposicional i relacions de sentit: paràfrasi, oposició, contradicció, anomalia, ambigüitat i vaguetat. Gramàtica/semàntica dels discurs. Relacions interrelacionals: anafòriques i referencials, la cohesió lèxica o conceptual, l'alternança entre SN definits i indefinitis, l'estructura temporal, la connexió realitzada per mitjà d'elements connectors, etc. La noció de coherència i els seus límits. Malformació textual: cotext vs. context.

6. Lèxic i semàntica

Semàntica i oposicions lèxiques. Relacions de sentit entre unitats lèxiques: antònima, hipònima i sinònima, inversió, polisèmia i homonímia, meronímia, contrastos no binaris, implicació i pressuposició. Significats relacionats d'unitats lèxiques diferents: contigüitat, inclusió, superposició i complementarietat. Significats diferents de les mateixes unitats lèxiques: extensions figuratives, significat central i significats perifèrics. Camps semàntics o conceptuais i camps lèxics. Descripció de les relacions interlèxiques: importància de les relacions sintagmàtiques i paradigmàtiques en l'anàlisi del significat. Patrons de lexicalització. La composició dels camps lèxics des de la perspectiva diacrònica. Lèxic heretat: paraules patrimonials, cultismes i semicultismes. Lèxic adquirit: préstecs. Lèxic creat: procediments morfològics, sintàctics (sintagmes lexicalitzats) i semàntics de creació. Innovació lèxica i terminologia. Les unitats idiomàtiques: la fraseologia.

7. Lèxic i lexicografia

Diccionaris i vocabularis. La definició lexicogràfica. Tipus de definicions. Lèxic i informació cultural. Macroestructura i microestructura dels diccionaris. Criteris de classificació dels diccionaris: nombre d'entrades, de llengües i d'informacions lèxiques, restriccions del corpus, diacronia vs. sincronia, etc. Diccionari i norma lingüística. Diccionari i ús de la llengua. Diccionari i enclopèdia. Tipologia de les obres lexicogràfiques: d. de la llengua, d. de sinònims, d. d'antònims, d. de locucions i frases fetes, d. ideològic, d. d'ús, d. invers i d'informació morfològic, d. de la rima, d. ortogràfic, d. de dubtes, d. bilingüe, d. etimològic, d. electrònic, etc. Codificació lexicogràfica de les alternances en l'estructura argumental. Codificació lexicogràfica de construccions idiomàtiques. Equivalents de traducció en els diccionaris bilingües.

8. L'actuació lingüística

La pragmàtica com a estudi de l'ús lingüístic: comunicació verbal i comprensió d'enunciats. Aspectes cognitius i socials associats amb l'ús del llenguatge. L'actuació lingüística. Els actes de parla. Enunciat i enunciació. Enunciats realitzatius. Interacció verbal i comunicació. Informació explícita i informació implícita en l'ús del llenguatge. Implicacions i pressuposicions. Implicacions lògiques i implicacions pragmàtiques. Correlació entre establir la pertinència d'un enunciat o proposició, extreure inferències i trobar el context d'interpretació. La noció de context: context lingüístic i context no lingüístic. La dixi. El context i la noció d'entorn cognoscitiu. El problema de l'accessibilitat. Context i traducció: el treball de documentació. L'estoc de coneixements del traductor-intèpret.

9. La variació lingüística

La variació en les llengües. El concepte de diasistema. Variació històrica: sincronia vs. diacronia. Variació en l'individu. Variació lliure. Variació diafàsica o estilística. Traducció i adaptació d'estils. Variants funcionals o registres lingüístics. Llenguatges d'especialitat i terminologies. Traducció i normalització terminològica. Nivells de formalitat del llenguatge. Variació en la comunitat lingüística: llengua, dialecte, subdialecte i idiolecte. Variació diatòpica i diastràtica: dialectes geogràfics i socials. Diversitat lingüística: llengua franca, llengua criolla, llengua híbrida i llengua artificial. La noció de llengua estàndard. El contacte de llengües: imposició, coexistència i alternança lingüística, diglòssia i substitució lingüística. Codificació i planificació lingüística.

10. El procés de traducció

Traducció intralingüística i traducció interlingüística. Llengua font i llengua terminal. Traducció: fase interpretativa i fase comunicativa. La doble interpretació en el procés de traducció: la interpretació del traductor i la del receptor final del missatge. Procés de transcodificació: codi. Procés de traducció: context. Unitat del procés de traducció: el discurs vs. la forma proposicional. Etapes del procés de traducció: anàlisi del discurs, transferència, reformulació i avaluació de la qualitat d'una traducció. Procediments tècnics de traducció: traducció literal o paraula per paraula i traducció

obliqua (transposició, modulació, equivalència, adaptació, compensació, etc.). Tipus o gèneres de traducció: traducció literària, traducció científica i tècnica, traducció comercial, traducció religiosa, etc. Límits de la traducció: el problema de l'equivalència. Reproducció del contingut i de l'estil. Adaptació dels aspectes formals. Correspondència formal i equivalència dinàmica: equivalència lèxica, supralèxica, sintàctica, textual i pragmàtica. Traducció i pertinència. Tipologia lingüística i traductologia. Tipus de discurs teòric sobre la traducció: funcional (Mounin), textual (Catsford, Delisle), pragmàtic (Gutt), semiòtic (Ljudskanov), etnolingüístic (Nida), psicolingüístic (Seleskovitch, Lederer).

AVALUACIÓ

L'avaluació es farà a partir d'un examen final que constarà de diverses preguntes sobre continguts fonamentals (preguntes d'assaig, preguntes de resposta limitada o preguntes de resposta múltiple o veritat/fals) i també d'alguns problemes o exercicis pràctics.

La nota d'aquest examen final serà matisada pel resultat, actitud i participació a les classes teòriques i pràctiques.

BIBLIOGRAFIA BÀSICA. Manuals i introduccions

- ABAD, F.- GARCÍA BERRIO, A. (eds.) (1983), *Introducción a la lingüística*, Madrid, Alhambra.
- *AKMAJIAN, A.- DEMERS, R.A.- HARNISH, R.M. (1979), *Linguistics. An Introduction to Language and Communication*, 1984 second edition, Cambridge Mass., The MIT Press. Adapt. i trad. cast. de V. Demonte i M. Mora, *Lingüística. Una introducción al lenguaje y a la comunicación*, Madrid, Alianza Editorial (Alianza Universidad, Textos, 81), 1984.
- ALONSO-CORTÉS, Á. (1987), *Lingüística general*, tercera edició corregida i augmentada 1993, Madrid, Cátedra.
- ALONSO-CORTÉS, Á. - PINTO, A. (1993), *Ejercicios de Lingüística*, Madrid, Editorial Complutense.
- ATKINSON, A.- KILBY, P.- ROCA, I. (1982), *Foundations of General Linguistics*, London, Allen and Unwin / Unwin Hyman, 1988 2nd Edition.
- BLECUA, J.M. (1973), *Lingüística y significación*, Barcelona, Salvat (Grandes Temas 13).
- BLECUA, J.M. (1982), *Qué es hablar*, Barcelona, Salvat (Temas Clave, 98).
- *BURLING, R. (1992), *Patterns of language. Structure, variation, change*, Orlando, FL, Academic Press.
- CERDÁ, R. (1968), *Lingüística, hoy*, Barcelona, Teide.
- COLLADO, J.A. (1978), *Fundamentos de lingüística general*, Madrid, Gredos.
- COSERIU, E. (1962), *Teoría del lenguaje y lingüística general*, Madrid, Gredos (BRH, Estudios y ensayos, 61).
- COSERIU, E. (1973), *Lecciones de lingüística general*, Madrid, Gredos, 1981 (BRH, Manuales, 51).
- COSERIU, E. (1983), *Introducción a la lingüística*, Madrid, Gredos, 1987.
- CRYSTAL, D. (1968), *What is linguistics*, London, Arnold.
- CRYSTAL, D. (1971), *Linguistics*, Harmondsworth, Penguin.
- DEMERS, R.A. & A.K. FARMER, *Linguistics Workbook*, Cambridge Mass., The MIT Press.

- DINNEEN, F.P. (1967), *An introduction to general linguistics*, New York, Holt, Rinehart & Winston.
- *FINEGAN, E.- BESNIER, N. (1989), *Language. Its Structure and Use*, New York, Harcourt Brace & Jovanovich Publishers.
- *FROMKIN, V.- RODMAN, R. (1974), *An Introduction to Language*, New York, Holt, Rinehart & Winston, 1978 2nd edition, 1988 4th edition, 1993 5th edition.
- GLEASON, H.A. (1955), *Introducción a la lingüística descriptiva*, Madrid, Gredos, 1970.
- HUDSON, R. (1980), *Sociolinguistics*, Cambridge, Cambridge University Press. [Trad. cast. Barcelona, Anagrama, 1981].
- LANGACKER, R. W. (1967), *Language and its structure*, New York, Harcourt, Brace & Jovanovich.
- LEHMANN, W.P. (1972), *Descriptive linguistics. An introduction*, New York, Random House, 1976.
- *LIGHTFOOT, D. (1983), *The Language Lottery. Towards a Biology of Grammars*, Cambridge Mass., The MIT Press.
- LÓPEZ GARCÍA, Á. et al. (1990), *Lingüística general y aplicada*, València, Universitat de València.
- LÓPEZ MORALES, H. (ed.) (1983), *Introducción a la lingüística actual*, Madrid, Playor.
- LYONS, J. (1968), *Introduction to Theoretical Linguistics*, Cambridge, Cambridge University Press. Trad. cast. de R. Cerdà, *Introducción en la lingüística teórica*, Barcelona, Teide, 1971.
- LYONS, J. (1981), *Language and Linguistics*, Cambridge, Cambridge University Press. Trad. cast. de R. Cerdà, *Introducción al lenguaje y a la lingüística*, Barcelona, Teide, 1984.
- MALMBERG, B. (1979), *Introducción a la lingüística*, Madrid, Cátedra, 1982.
- MARCOS MARÍN, F. (1975), *Lingüística y lengua española*, Madrid, Cincel.
- MARCOS MARÍN, F. (1990), *Introducción a la lingüística, historia y modelos*, Madrid, Síntesis.
- MARTÍN VIDÉ, C. (ed.) (1996), *Elementos de lingüística*, Barcelona, Ediciones Octaedro.

- MARTÍNEZ CELDRÁN, E. (1995), *Bases para el estudio del lenguaje*, Barcelona, Octaedro.
- MILLER, G.A. (1981), *Language and Speech*, San Francisco, W H Freeman. Trad. cast. de J.C. Gómez, *Lenguaje y habla*, Madrid, Alianza Psicología, 1985.
- MORENO, F. (1998), *Principios de sociolingüística y sociología del lenguaje*, Madrid, Ariel.
- MORENO CABRERA, J.C. (1991-1994), *Curso universitario de lingüística general*, 2 vols., Madrid, Síntesis.
- PALMER, F. (1971), *Teoría gramatical*, Barcelona, Península, 1975.
- ROBINS, R.H. (1964), *Lingüística general. Estudio introductorio*, Madrid, Gredos, 1971.
- *SALZMANN, Z. (1993), *Language, culture, and society*, Boulder CO/San Francisco CA, Westview Press.
- SANTOS, L.A. & R.M. ESPINOSA (1976), *Manual de semántica histórica*, Madrid, Síntesis.
- SMITH, D.- WILSON, D. (1979), *Modern Linguistics. The Result of Chomsky's Revolution*, Bloomington/ Harmondsworth, Indiana University Press /Penguin Books. Trad. cast., *La lingüística moderna . Los resultados de la revolución de Chomsky*, Barcelona, Anagrama (Biblioteca de Lingüística 4), 1983.
- TUSÓN, J. (1984), *Lingüística. Una introducción al estudio del lenguaje, con textos comentados y ejercicios*, Barcelona, Barcanova (Textos Universitarios).
- TUSÓN, J. (1994a), *Introducció a la lingüística*, Barcelona, Columna.
- TUSÓN, J. (1994b), *El llenguatge*, Barcelona, Empúries.
- YLLERA, A. et al. (1983), *Introducción a la lingüística*, Madrid, Alhambra.
- YULE, G. (1985), *The study of language*, Cambridge, Cambridge University Press.